

tn. czarnego PR. Przypomina się, że w pierwszym okresie transformacji ustrojowej w Polsce klasa polityczna narzucała tematy społeczno-ekonomiczne narodowi, imputując mu, o co powinni się starać, do czego dążyć (s. 133).

W walce politycznej szczególnie są okresy przedwyborcze. W sposób manipulatorski partie polityczne i ich kandydaci starają się kształtować opinię publiczną, m.in. przez podważanie autorytetu osób rywalizujących o zdobycie władzy organizacji i ich autorytetów. Czarny PR na polskiej scenie politycznej ujawnił się z dużą siłą m.in. w 1990 r. podczas kampanii przedwyborczej prezydenckiej. Kandydat do tego fotela prezydenckiego Stanisław Tymiński posługiwał się propagandą – swoją „czarną teczką”, informując, że posiada w niej informacje, które mogą pogrążyć jego rywali, pozyskał w kampanii media, które kreowały go jako człowieka sukcesu, któremu zależy na rozwoju gospodarczym kraju (s. 148).

Wskazując na perspektywy wykorzystywania public relations w polityce wyodrębiono analityczne zagadnienia: 1. Rola public relations w polityce (Wykorzystanie marki w identyfikacji ugrupowań politycznych), 2. Perspektywy kształtowania wizerunku ugrupowań politycznych na polskiej scenie politycznej, 3. Internet jako konieczny instrument w kreacji wizerunku ugrupowań politycznych w XXI wieku. Wskazuje się tu, że współcześnie polityka, związana jest z wartościami, przekonaniem i postawami, wywołującymi określone emocje. W politycznym działaniu rolę odgrywają historyczne, skomplikowane związki i różnice w genealogii ugrupowań politycznych, a także efekty ich bieżącej aktywności oraz tworzące się przesłanki przyszłych zmian (s. 153).

Podkreśla się tu znaczenie wartości „marki w polityce”, które stają się rytuałem, symbolem, legendą, metamorfozą łączącą przeszłość z teraźniejszością. „Marka w polityce” jest znakiem przyciągania wyborców i budowania z nimi więzi, marka rodzi się przez rozgłos, a nie reklamę. Istotną rolę w tym względzie wyznacza się Internetowi, który zdobywa niezwykle wpływową pozycję we współczesnej komunikacji kulturowej.

W *Zakończeniu* prezentuje się refleksyjny ogląd politycznego public relations. Podkreśla

się, że w warunkach komercjalizacji życia kulturowego stają się one najbardziej wpływową instytucją życia społeczno-politycznego. W *Bibliografii* prezentuje się podstawowe materiały źródłowe oraz literaturę przedmiotu, odbijające istotę prezentowanych w wykładzie zagadnień poznawczych. W *Aneksie* zamieszczono podstawowe dokumenty normatywnoprawne określające cele i zadania oraz zasady funkcjonowania public relations.

Prezentowane studium zasługuje na dużą uwagę czytelniczą zarówno w wymiarze dydaktycznym, jak i naukowo-badawczym. Jego wartość zawiera się przede wszystkim w: 1. Dostarczeniu usystematyzowanej wiedzy o stanie instytucji public relations w Polsce, 2. Określeniu miejsca tej instytucji w sferze komunikacji społeczno-politycznej, 3. Wskazaniu dziedzictwa przeszłości tej instytucji oraz ujawniających się przed nią współcześnie wyzwań kulturalno-cywilizacyjnych, 4. Odniesieniu instytucji do generowania życia politycznego, a zwłaszcza do działalności partii politycznych, 5. Wskazaniu i zdefiniowaniu podstawowych wartości politycznych oraz ich prezentacji w wymiarze współczesnych public relations.

Książka zasługuje na istotną uwagę środowisk, zajmujących się kreowaniem wizerunku partii politycznych oraz społeczności rozpoznających zjawiska i procesy współczesnej komunikacji społeczno-politycznej.

Andrzej Chodubski

Waldemar Żebrowski, *Stan i główne kierunki modyfikacji systemu politycznego Polski współczesnej*, Uniwersytet Warszawsko-Mazurski, Olsztyn 2010, ss. 211.

Współczesne procesy uniwersalizacji, a w tym unifikacji życia społeczno-politycznego powodują zastępowanie tradycyjnych wartości przez różne znaki informacyjności. Ujawniają się nowe formy organizacji życia społeczno-politycznego, a w tym podstawowej instytucjonalizacji m.in. państwo opiekuńcze jest wypiarane przez jego model represyjny. Obywatele stają się konsumentami, klientami, inwestorami, tradycyjną wspólnotę zastępują grupy prestiżowe,

komercyjne, moralność wypiera skuteczność, prawdę – użyteczność, demokrację partycypatywną – ład autorytarny, oligarchiczny, plutokracyczny, autorytet zastępuje idol, doradca. Przeobrażenia te obserwuje się w funkcjonowaniu państwa polskiego. Ich przejawy oraz oblicze stało się przedmiotem poznawczym w prezentowanej książce. Wskazuje się w jej *Wstępie*, że motywem podjęcia tych badań jest swego rodzaju niedosyt wynikający z dyskursu o zmianach w polskim systemie politycznym. Głównie w rozważaniach polityków i dziennikarzy panuje od dłuższego czasu duży chaos, wynikający, m.in. z braku myślenia w kategoriach państwa i narodu. Natomiast rozstrzygające są tutaj potrzeby własne, partyjne czy wynikające z orientacji politycznej (s. 9).

Celem poznawczym stało się zbadanie stanu systemu politycznego Polski współczesnej i na tym tle, uwzględniając stosowne teorie, zaproponowanie kierunków jego modyfikacji, które przyspieszają konsolidowanie się demokracji. W analizie zwraca się uwagę na to, co „jest”, jak i na to „co powinno” zostać zrobione, aby rządzenie było efektywniejsze.

Podjęto próbę odpowiedzi na pytania: które rozwiązania ustrojowe sprawdzały się w Polsce najlepiej, a które przynosiły straty? Do jakiego typu systemu politycznego Polska powinna zmierzać w przyszłości, aby demokracja była efektywna? Istotne kwestie poznawcze zawierają się też w poszukiwaniu odpowiedzi na pytania: jaki ma być polski parlament – tak jak do tej pory dwuizbowy, czy jednoizbowy? Ilu członków ma w nim zasiadać? Ile czasu ma trwać ich pełnomocnictwo? Jaki system wyborczy zastosować przy wyborze reprezentantów? W jaki sposób ochronić przedstawicieli ludu, by nie rodziło to sprzeciwu i dylematów moralnych? Jak wybrać prezydenta państwa w ramach projektowanego systemu rządów? Jaką odpowiedzialność powinien ponosić polski prezydent – czy tylko prawną? Czy głowa państwa nadal powinna korzystać z prawa weta w ustawodawstwie jeśli tak, jaka powinna być siła sprzeciwu? Według jakiej zasady ułożyć relacje w łonie władzy wykonawczej, by nie dochodziło do zbędnych konfliktów? Czy władza wykonawcza powinna mieć prawo do wydawania dekretów z mocą

ustaw? Jak wzbogacić demokrację w Polsce? Jak usprawnić relacje na linii obywatel-władza? W jakich warunkach konsolidowanie się demokracji w Polsce będzie przebiegać najszybciej?

Wykład podzielono na cztery części, tj. I. System polityczny i konstytucja jako jego wyznacznik. Zarys teorii, II. Początek transformacji systemu politycznego Polski, III. Budowanie demokracji w Polsce, IV. Warunki konsolidacji polskiej demokracji. W ramach poszczególnych części wyodrębniono rozdziały i podrozdziały. W pierwszej, zawarto cztery rozdziały: I. System polityczny – pojęcie, funkcje, elementy, typy, II. Istota oraz jakość i przyszłość demokracji, III. Systemy niedemokratyczne, IV. Konstytucja wyznacznikiem systemu politycznego i jego funkcje, Charakteryzując system polityczny zwrócono uwagę na pojęcie systemu politycznego i jego funkcje, elementy go współtworzące, jego otoczenie oraz na typy współczesnych systemów politycznych. Prezentując istotę demokracji wskazano: podstawowe jej zasady, formy pełne i niepełne w jej obliczu, określono stan oraz wektory przyszłości. W prezentacji systemów niedemokratycznych ukazano totalitaryzm, autorytaryzm oraz rzeczywistość pomiędzy autorytaryzmem a demokracją. Określając znaczenie w systemie politycznym konstytucji przedstawiono: pierwsze konstytucje pisane, ich klasyfikacje, funkcje, cechy, systematykę, ochronę oraz inne normy porządkujące życie polityczne. W wymiarze definicyjnym wskazuje się, że mianem systemu politycznego określa się najczęściej przestrzeń, w ramach której toczy się całość życia politycznego państwa. Odnosi się to pojęcie zatem do problemu władzy i obejmuje całokształt mechanizmów funkcjonujących w jej obszarze oraz do kontaktów ze społeczeństwem (s. 15).

Przypomina się, że system polityczny spełnia wiele ważnych funkcji, w szczególności powinien kierować procesami politycznymi, zgodnie z przyjętymi regułami i normami (funkcja regulacyjna), maksymalnie łagodzić sporne interesy różnych grup społecznych i rozwiązywać konflikty powstałe między nimi (funkcja medacyjna), doskonalić sprawność instytucji politycznych, tym samym zwiększać skuteczność, szanse przetrwania i jednocześnie poszerzyć swój

zasięg działania (funkcja adaptacyjna) oraz wprowadzić do otoczenia nowe reguły i coraz skuteczniejsze formy aktywności (funkcja innowacyjna). Podkreśla się, że w rozumieniu współczesnej cywilizacji Zachodu system polityczny działa skutecznie, jeśli spełnia przynajmniej trzy podstawowe wymogi – jeśli jest zdolny funkcjonować bez uciekania się do metod przemocy, jeśli stwarza warunki do wszechstronnego rozwoju społeczeństwa i państwa oraz jeśli jest zdolny zagwarantować bezpieczeństwo zewnętrzne jego mieszkańcom. Zauważa się, że w warunkach systemów niedemokratycznych (totalitarnych i autorytarnych) wpływ ogółu jednostek na toczące się życie polityczne jest niewielki.

Władza skoncentrowana jest w rękach niewielu jednostek, bądź małej grupy wywierającej przemożny wpływ na obywateli. Wskazuje się tu obok wpływu jednostek na sprawowanie władzy rolę organów władzy, partii politycznych, grup interesu, ruchów społecznych.

Prezentując problem demokracji zauważa się, że ów system jest realizowany w takim państwie, w którym władzę sprawuje się w wyniku niewymuszonego przyzwolenia zamieszkującego w nim społeczeństwa i, w którym dochodzi do uzgadniania interesów różnych grup społecznych z korzyścią zarówno dla nich, jak i dla całej wspólnoty (s. 31). Wskazuje się przy tym rolę suwerenności narodu, pluralizmu politycznego, podziału władz, państwa prawa. Demokracje współczesnego świata można podzielić na pełne (skonsolidowane) i niepełne (nieskonsolidowane). Do pierwszej kategorii zalicza się przede wszystkim państwa, w których ten typ systemu politycznego realizowany jest od dłuższego czasu, standardem w nim mają być cykliczne, rywalizujące wybory oraz powszechny i równy do nich dostęp, a alternacja władzy – rzeczywistością normalną. W demokracji nieskonsolidowanej nie są w pełni spełniane te zasady. W warunkach współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych dąży się do stworzenia szerszych perspektyw dla zróżnicowanych jednostek oraz grup społecznych, w takim zakresie by nie czuły się zakładnikami nowej rzeczywistości. Zaprzeczeniem systemu demokratycznego są totalitaryzm i autorytaryzm. Systemy te wykazują wiele cech poddanych. Charakterystyczne są w nich koncentracja wła-

dzy w jednym ręku, dominacja partii władzy, uchycenia w przestrzeni praw człowieka.

Podstawowe zasady funkcjonowania państwa określa konstytucja. Zgodnie z jej zapisami kształtowane są organy władzy, określone ich kompetencje, wzajemne relacje, prawa i obowiązki obywateli. Konstytucja jest najwyższym prawem w kraju. Pierwszą na świecie konstytucję uchwalono w 1787 r. w USA. Drugą była Konstytucja 3 Maja z 1791 r. uchwalona przez sejm w Polsce. Znaczący wkład w rozwój konstytucjonalizmu miała Francja. Szczególnym wydarzeniem było tam uchwalenie 26 sierpnia 1789 r. Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela a 14 września 1791 r. konstytucji. W klasyfikacjach konstytucji charakterystyczny jest podział na formy pisane i niepisane. Pierwsze są aktami prawnymi, drugie nie są ładem skodyfikowanym a zbiorem różnych praw, w tym zwyczajowych. Są one charakterystyczne dla takich państw, jak: Izrael, Nowa Zelandia, Wielka Brytania.

Funkcje konstytucji wynikają z celów im stanowiących. Dla ich ochrony powołane są specjalne instytucje polityczne. Istnieją dwa podstawowe modele konstrukcyjności prawa: amerykański i europejski. Według pierwszego z nich o zgodności z konstytucją orzekają sądy powszechne. W drugim – do rozpoznawania konstytucyjności tworzonego prawa powoływane są odrębne sądy i trybunały. Oprócz ustawy zasadniczej, normami prawa obowiązującego wszystkich mieszkańców określonego terytorium są też: ustawa konstytucyjna, ratyfikowana umowa międzynarodowa, ustawa zwykła, dekret z mocą ustawy, rozporządzenie wykonawcze i akt prawa miejscowego. Normy te są stanowione przez upoważnione do tego organy władzy.

W części drugiej wykładu wyodrębniono dwa rozdziały, tj. Upadek systemu autorytarnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Tworzenie podstaw demokracji w Rzeczypospolitej Polskiej. W pierwszym wydzielono pięć podrozdziałów: 1. Droga do Okrągłego Stołu, 2. Zawieranie porozumienia przy Okrągłym Stole, 3. Wybory do Sejmu i Senatu w czerwcu 1989 roku, 4. Wybór prezydenta Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, 5. Powoływanie rządu; w drugim zaś: 1. Zmiany w konstytucji, 2. Korekty w systemie partyjnym, 3. Powszechne wybory

prezydenckie, 4. Konsekwencje rozpadu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich dla Polski, 5. Wolne wybory prezydenckie, 6. Narastanie podziałów w „Solidarności”.

Zauważa się tu, że kiedy w listopadzie 1980 r. zarejestrowano Niezależny Samorządny związek Zawodowy „Solidarność”, a zatem prawnie zalegalizowano opozycję polityczną było to równoznaczne z przejściem autorytaryzmu w „fazę ulonną”. W obliczu niewydolności autorytaryzmu i trudności z jego legitymizacją, rozpoczęciu demokracji sprzyjały oddolny nacisk na decydentów (strajki) i negocjacje (Okragły Stół) oraz korzystne zmiany w układach międzynarodowych, w tym w Związku Radzieckim.

Wskazuje się, że bezpośrednim podłożem spotkania przy Okragłym Stole były strajki z wiosny i lata 1988 r., zła sytuacja gospodarcza i inflacja dopełniająca się w katastrofalną całość. Obrady Okragłego Stołu z udziałem strony partyjno-rządowej i ówczesnej opozycji odbywały się w dn. od 6 lutego do 5 kwietnia 1989 r. W odniesieniu do sfery ekonomicznej zgodzono się, że należy dopuścić do swobodnego kształtowania się pluralistycznych form własności według zasady konkurencji i rozwoju stosunków rynkowych. W sprawie reform politycznych uzgodniono sposób tworzenia nowego ładu, a w tym wyłaniania naczelnych organów władzy. Swobodę wyborów do parlamentu ograniczono do podziału mandatów przeznaczonych dla strony koalicyjno-rządowej (65%) i kandydatów bezpartyjnych (35%). Postanowiono powołać urząd prezydenta, który miał reprezentować państwo, uzyskać silną pozycję polityczną i szerokie uprawnienia wykonawcze: możliwość wprowadzenia stanu wyjątkowego, rozwiązania parlamentu i rozpisanie nowych wyborów oraz stosowania weta w ustawodawstwie.

Dla jakości tempa zmian politycznych wielkie znaczenie miały wybory czerwcowe 1989 r. „Solidarność” do wyborów poszła zwartą, mimo ujawniających się w niej różnych nurtów oraz ścierania się ambicji jej liderów (s. 81). Wybory czerwcowe 1989 r. zamiast zakładanej legitymizacji oznaczały delegitymizację dotychczasowych elit politycznych. Początkowej fazie zmian politycznych towarzyszyła zła sytuacja gospodarcza, pogłębiały się braki podsta-

wowych artykułów żywnościowych, ujawniała się hiperinflacja oraz pauperyzacja szerokich kręgów społeczeństwa.

Formalnie Polska Rzeczpospolita Ludowa zakończyła istnienie 29 grudnia 1989 r. W tym dniu Sejm przyjął nową nazwę państwa – Rzeczpospolita Polska. Określono ją jako demokratyczne państwo prawa, w którym władza zwierzchnia należy do narodu i sprawowana będzie za pomocą form demokracji bezpośredniej oraz za pośrednictwem Sejmu i Senatu, wybranych w wolnych wyborach. Zasady samorządności i wolności gospodarczej stały się podstawą nowego ustroju. 30 stycznia 1990 r. zakończyła działalność Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Jej kontynuatorską stała się Socjaldemokracja Rzeczpospolitej Polskiej. W pierwszej połowie 1990 r. powstało ponad 100 partii politycznych. Nierzadko były to efemerydy polityczne. 27 października 1991 r. odbyły się kolejne wybory parlamentarne. Wzięło w nich udział tylko 43,2% uprawnionych do głosowania; 23 grudnia 1991 r. powołano nowy rząd, premier zapowiadał przezwycięzenie recesji, uporządkowanie prywatyzacji i rozliczenie komunistów. W czerwcu 1992 r. ujawniono dokument, zawierający nazwiska: posłów (39), senatorów (11), członków rządu (11) i wysokich urzędników kancelarii prezydenta (3) uznanych za współpracowników służb specjalnych (Urzędu Bezpieczeństwa, Służby Bezpieczeństwa). Prezydent zwrócił się do Sejmu z wnioskiem o natychmiastowe odwołanie premiera, co stało się faktem 5 czerwca 1992 r.

W części trzeciej wykładu wyodrębniono trzy rozdziały: System polityczny Polski według małej konstytucji z 1992 roku, System polityczny Polski według konstytucji z 1997 roku, Polska w okresie obowiązywania konstytucji z 1997 roku. W pierwszym – scharakteryzowano dwie kwestie: Małą konstytucję z 1992 r. i praktykę polityczną w okresie prowizorium ustrojowego. W drugim – osiem kwestii: 1. Główne wartości i zasady ustrojowe, 2. Władza ustawodawcza, 3. Władza wykonawcza, 4. Sądy i trybunały, 5. Inne instytucje polityczne, 6. Stany nadzwyczajne, 7. Zmiany ustawy zasadniczej, 8. Podział terytorialny. W rozdziale trzecim – wydzielono kwestie poznawcze: 1. Rządy *Akeji Wyborczej* „Solidarność” i ich konsekwencje,

2. Powrót *Sojuszu Lewicy Demokratycznej* do władzy, Polska w Unii Europejskiej, 3. Polska w rękach *Prawa i Sprawiedliwości*. Samorozwiązanie Sejmu, 4. Rząd *Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego*.

Przypomina się tu, że prace nad konstytucją rozpoczęto w parlamencie w grudniu 1989 r., „szły” one bardzo opornie. Powody były różne, stało się przede wszystkim kilka koncepcji dotyczących kształtu przyszłego systemu politycznego Polski. Projekt sejmowy przewidywał ustanowienie systemu parlamentarno-gabinetowego, senacki zaś proponował bardzo silną pozycję ustrojową dla prezydenta i był najbliższy wzorcowi mieszanemu, czyli parlamentarno-prezydenckiemu. Z samodzielnymi projektami występowały większe partie polityczne oraz osoby prywatne. 17 października 1992 r. Sejm, po uwzględnieniu poprawek Senatu, przyjął „*Ustawę konstytucyjną o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym*” zwaną małą konstytucją, która po podpisaniu przez prezydenta weszła w życie 8 grudnia 1992 r. Obowiązywała ona do uchwalenia 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe konstytucji, obejmującej 243 artykuły. 25 maja 1997 r. odbyło się referendum konstytucyjne, wzięło w nim udział 42,86% uprawnionych. 17 października 1997 r. konstytucja weszła w życie. Za uniwersalne wartości uznano w niej: wolność, prawdę, sprawiedliwość, dobro i piękno. W życiu politycznym uznano zasadę suwerenności narodu, państwa prawa, trójpodziału władzy i pluralizmu politycznego. Zapewniona została wolność działalności gospodarczej i ochrona prywatnej własności. Za ważne instytucje systemu politycznego uznano: Najwyższą Izbę Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Krajową Radę Radiofonii i Telewizji (s. 133).

Od stycznia 1999 r. terytorium Polski dzieli się na województwa, powiaty, gminy. Po 1997 r. istotne zmiany ujawniły się w ładzie politycznym, tzw. elit rządzących, które podejmowały ważne decyzje dotyczące budowy nowego ładu ustrojowego państwa oraz życia kulturowo-cywilizacyjnego społeczeństwa.

W części czwartej wykładu wyodrębniono cztery jako kwestie podstawowe: Typ systemu

politycznego dla Polski XXI wieku, Jaki parlament powinni mieć współcześni Polacy? Kształt władzy wykonawczej, Inne wymogi efektywnej demokracji w Polsce. Każdą z kwestii podzielono za zagadnienia. W pierwszej dotyczą one spraw: prezydencaлизм czy parlamentarizm? Przyczyn różnicowania się demokracji parlamentarnych, typów systemów politycznych realizowanych w Polsce po 1918 r. W drugiej – wyjaśnienia i uwag dotyczących zakresu teorii parlamentu, modyfikacji parlamentu jednoizbowego (wzór dla Polski), wyboru posłów, ich ochrony. W trzeciej – spraw teoretycznych dotyczących władzy wykonawczej, prezydenta i rządu w projektowanym systemie politycznym. W czwartej – szerszego stosowania instytucji demokracji w Polsce, sprawnych sądów, umacniania społeczeństwa obywatelskiego, podnoszenia kultury politycznej obywateli, roli edukacji.

Poszukuje się tu odpowiedzi na pytania – czy polski system polityczny jest stabilny i efektywny? Zauważa się, że demokracja w obecnym stanie i warunkach społeczeństwa ma wiele mankamentów (s. 189). Zbudowanie silnych struktur społeczeństwa obywatelskiego w Polsce jest niezbędnym warunkiem demokratycznej konsolidacji. Istota tworzącego się społeczeństwa obywatelskiego tkwi w równoprawieniu i wolności jednostek oraz ich samodzielności. Państwo demokratyczne umożliwia rozwój struktur społeczeństwa obywatelskiego oraz istnienie konkurujących ze sobą dobrowolnych stowarzyszeń i organizacji. Powodzenie w budowie społeczeństwa obywatelskiego. W dużym stopniu zależy od kultury politycznej jej obywateli. W warunkach zmian generowanych przez postęp naukowo-techniczny nośną rzeczywistość stanowi e-demokracja, oznaczająca stosowanie w życiu kulturowym, a w tym społeczno-politycznym technologii elektronicznych, a zwłaszcza Internetu. Udział w życiu politycznym, pobudzony elektroniczną demokracją wpływa na przeobrażenia kultury politycznej zarówno rządzących, jak i rządzonych, a w tym na rzeczywistnie budowanie projektu budowy społeczeństwa obywatelskiego.

Prezentowane w książce kwestie poznawcze osadzone są w starannie dobranych materiałach źródłowych oraz literaturze przedmiotu, które

zamieszczono w przypisach oraz zestawieniu bibliograficznym (s. 203–211).

Książka zasługuje na wysoką ocenę przede wszystkim z uwagi na: 1. Zaprezentowanie wiedzy o systemie politycznym Polski w okresie transformacji ustrojowej, zapoczątkowanej w 1980 r.; 2. Odniesienie wiedzy faktograficznej do teorii polityki, zwłaszcza dotyczącej funkcjonowania systemów politycznych; 3. Wskazanie meandrów polskiego życia politycznego generowanych przez kulturę polityczną decydentów politycznych oraz społeczeństwa; 4. Wyeksponowanie wyzwań kulturowych, a w tym społeczno-politycznych w budowie społeczeństwa obywatelskiego; 5. Określenie głównych kierunków modyfikacji systemu politycznego, w rzeczywistości kształtowania się społeczeństwa informacyjnego.

Książka zasługuje na uwagę czytelniczą zarówno osób interesujących się dziejami najnowszej Polski, jak i kształtowaniem się nowego ładu ustrojowego.

Andrzej Chodubski

Marcin Bąkiewicz, *System wyborczy do samorządu terytorialnego w Polsce na tle europejskim*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, ss. 239.

W procesach dywersyfikacji współczesnego życia politycznego istotne miejsce zajmuje samorządność. Jej powołaniem jest urzeczywistnianie decentralizacji sprawowania władzy oraz zarządzania. Nośna stała się ona w Polsce w warunkach przemian ustrojowych, zapoczątkowanych w latach 80. Wiąże się z jej urzeczywistnianiem upodmiotowienie społeczności lokalnych, umacniania demokracji, budowę społeczeństwa obywatelskiego, kształtowanie się świadomości i kultury politycznej uwzględniającej procesy przemian globalnych. Zauważa się przy tym, że dywersyfikacja życia kulturowego budowana przez umacnianie samorządności pozwala pielęgnować dziedzictwo przeszłości, tradycje, zwyczaje w przestrzeniach lokalnych przy jednoczesnej otwartości na znaki postępu naukowo-technicznego, przestrzegania prawa o zasięgu międzynarodowym, zdoby-

wania nowoczesnej edukacji orientującej się na informacyjność.

Rozwój samorządności, w tym w wymiarze terytorialnym wymaga osadzenia w instytucjonalnej rzeczywistości politycznej. Istotne jest jej wylanianie, co realizuje się w ramach określonych systemów wyborczych. Problem ten stał się przedmiotem analizy politologicznej w prezentowanej książce. W jego prezentacji wyodrębniono cztery kwestie, tj. I. Zasady prawa wyborczego do samorządu terytorialnego, II. Wybory do organów stanowiących samorządy terytorialne (1990–2006), III. Wybory bezpośrednie wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, IV. Wybory a system partyjny. Wykład ten poprzedza *Wstęp*, w którym ukazuje się aktualność poznawczą rozpoznawanego problemu, postawione cele i zadnia metodologiczne oraz sygnalizuje się stan badań z tego zakresu.

Wskazuje się tu, że wybory przeprowadzane zgodnie z katalogiem zasad stanowią jedną z najistotniejszych cech demokratycznego państwa prawnego. Za ich pośrednictwem realizuje się władcza rola suwerenna w państwie, aczkolwiek nie stanowią one idealnego modelu służącego jako nośnik woli społeczeństwa. Wola większości społeczeństwa jest uznawana za źródło władzy przy jednoczesnym poszanowaniu praw mniejszości.

Zauważa się, że demokratyczne ujęcia państwa prawnego służy tworzeniu prawa wyborczego respektującego zasadę powszechności, równości, bezpośredniości wyborów oraz tajności głosowania. Ważne w tym względzie są takie ogniwa, jak: mechanizm kształtowania i zgłaszania list kandydatów, programy i kampania wyborcza, zasady finansowania wyborów, mechanizm głosowania, metoda ustalania wyników wyborów.

Przypomina się, że idea demokratycznego państwa prawnego jako podstawa uczestniczenia obywatela w zarządzaniu sprawami publicznymi jest określona przez dokumenty międzynarodowego prawa publicznego, m.in. w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (art. 21), czy w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych (art. 25). Fundamentalne dla realizacji zasady demokratycznego państwa prawnego w Polsce są regulacje zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia